

משרד החינוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים וחמש

כי-תבוא (תשכ"ו)

כ"ס א' - ה'

א. רש"י ב' ד"ה ולא נתן ה' לכם לב לדעת. להכיר את חסדי הקב"ה ולידבק בו. "עד היום הזה: שמעתי שאותו היום שנתן משה ספר תורה לבני לוי (ל"א ט') "ויתנה אל הכהנים בני לוי", באו כל ישראל לפני משה ואמרו לוי: "משה רבנו, אף אנו עמדנו בסיני וקבלנו את התורה ונתנה לנו - ומה אתה משלים את בני שבטך עליה? ויאמרו לנו מחר: "לא לכם ניתנה, לנו ניתנה!" ושם משה על הדבר, ועל זאת אמר להם: (דברים כ"ז ט') "היום הזה נהיית לעם לה' אלוקיך וגו'" היום הזה הנתתי, שאתם דבקים וחפצים במקום.

ב. ד"ה ו' ותבואו אל המקום הזה: עתה אתם רואים עצמכם בגדולה וכבוד, אל תבעטו במקום ואל ירום לבבכם "ושמרתם את דברי הברית הזאת".

ג. ד"ה ג' "ולא נתן ה' לכם לב לדעת: שאין אדם עומד על סוף דעתו של רבו וחכמת משנתו עד סוף ארבעים שנה, ולפיכך לא הקפיד עליכם המקום עד היום הזה, אבל מכאן ואילך יקפיד, ולפיכך "ושמרתם את דברי הברית הזאת".

1. האם פירוש "עד היום הזה" הוא "עד בכלל" או "עד ולא עד בכלל"? (לפי כל אחד משני פירושי רש"י)?
2. הרא"ם מעיר לדברי רש"י דלעיל אין הפרש בין הלשון האחרון (= הפותח ב"ד"א") ובין הלשון הראשון אלא בפירוש המלים "לב לדעת...". אצל בפירוש "ותבואו אל המקום" שתי הלשונות מסכימות שפרושו: אחר שהגעתם אל המדרגה הזאת, דאם לא כן "ותבואו אל המקום הזה" למה לי? וגם בפירוש "ושמרתם את דברי הברית הזאת" שתי הלשונות יחד מסכימות, שהוא דבק עם "ותבואו אל המקום הזה" אלא שלפי הלשון הראשון יהיה פרושו... ולפי הלשון האחרון יהיה פרושו...
- א (א) הטבר מה ההבדל בין שני הלשונות בפירוש "לב לדעת"!
- א (ב) הטבר מה ההבדל בין שני הלשונות בפירוש "ושמרתם את דברי הברית הזאת"!
3. בעל גור אריה מקשה: מה ראה רש"י לפרש את ד"ה ותבואו אל המקום הזה (מפסוק ו') לפני שפרש את פרושו השני לד"ה לב לדעת (שהוא בפסוק ג'). התוכל להסביר את סבת הקדמת המאוחר בפרושו הראשון?
4. לדברי רש"י "עתה אתם רואים עצמכם בגדולה וכבוד" מקשה בעל נימוקי שמואל (פירוש על רש"י): היכן מרומזים "גדולה וכבוד" בלשון ככתוב בפסוקיננו? ענה לקושינו!
5. לדברים המובאים ברש"י "שאינו אדם עומד על סוף דעתו... עד ארבעים שנה" מביא בעל הסורים סמך ברסו מפרשת עקב. מהו הרמז?
6. הרא"ם מסיים פרושו לדברי רש"י שהובאו לעיל: אבל לא ידעתי איך יתוקן החפס של "ויצא סיחון" בין ותבוא אל המקום הזה ובין "ושמרתם את דברי הברית", שהם דבקים זה לזה. ולדבריו מעיר בעל נימוקי שמואל: ולא ידעתי למה לא ידע, איך יתוקן החפס הנזכר, ובעיני נראה שכבר רש"י תקנו בלשונו הזך הצח והמצוחצח... וכן התימה מן הגאון הרא"ם היאך לא דקדק יפה דברי רש"י ז"ל כמנהגו הטוב בכל מקום. ענה לתמיהת הרא"ם והסבר שרש"י עצמו נרר למה בא ענין סיחון וכיבוש עבר הירדן בין נסי מצרים ובין האזהרה לשמור את דברי הברית!

ג. ג' ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה.

לפסוק זה מקשה אנרנאל:

הפסוק הזה יורה שהמרי אשר לוה אותם עד היום הזה מסודר ומסובב מאתו ית' - ואינו כך, כי "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים", ועם היות ה' ית' סבה ראשונה לכל הדברים, הנה ביד האדם ובחירתו לדעת את ה' ולשמוע בקולו! והכתוב אמר (דב' ד' ל"ה) "אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו, מן השמים השמיעך את קולו ליסרך ועל הארץ הראך את אשר הגדולה, ודבריו שמעת...". ואיך יאמר "ולא נתן ה' לכם לב לדעת, ועינים לראות, ואזנים לשמוע"?

כיצד מיישב רש"י בדבריו שהובאו בשאלה א את הקושיה הזאת?

ג. ה' לחם לא אכלתם ויין שכר לא שתיתם.

רמב"ן: המעם לא אכלתם ממנו, שתוכלו לחיות ממנו, כי עיקר מחיתם במן היתתה, למען תדעו כי אני ה' אלוקיכם המחיה אתכם במעשה הנס. ואין טעמו שלא אכלו לחם כלל, כמו (דברים ט' ט') "לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי", כי בקצת העתים היה לישראל במדבר לחם, כמו שכתוב (דב' ב' כ"ח-כ"ט) "אוכל בכסף תשבירני ואכלתי ומים בכסף תתן לי ושתיתי כאשר עשו לי בני עשו היושבים בשער והמואבים היושבים בעיר". ורבותינו הזכירו (יומא ע"ה) דברים שתגרי אומות העולם מביאים להם במדבר.

ואפשרי עוד שמעת שירד המן עד בואם אל שעיר לא אכלו לחם כלל, כי הלכו במדבר הגדול והנורא, אבל בשנת הארבעים קרבו לישוב ונאמר להם (דב' ב' ד' ו'): "ואת העם צו לאמור: אתם עוברים בגבול אחיכם בני עשו... "אוכל תשבו מאחם...". ושם כתוב "זה ארבעים שנה ה' אלוקיך עמך לא חסרת דבר", ומן העת ההיא היו האדומים והמואבים מקדימים אותם בלחם ומים, והיו גדולי ישראל קונים מהם, ואוכלים לתענוג, לא לצורך ולא לשבעה, ועיקר המחיה שלהם היתה במן.

1. מה קשה לו בפסוקו?

2. מה ההבדל בין שני פרושיו?

3. הסבר כיצד אין דבריו האחרונים סותרים לנאמר בדב' כ"ג ה'?

תשובות יש לשלוח לבחמה ליבוביץ ירושלים קריית-משה

העורך: מיכאל פרלמן

שאלות בטעמי המקרא
דברים כ"ו

י"ג ואסרת לפני ה' אלוקיך בערתי הקדש מן-הבית וגם נתתיו ללוי לגר ליתום ולאלמנה ככל מצותך אשר צויתני לא-עברתי מצותיך ולא שכחתי

י"ד לא-אכלתי באני ממנו ולא-בערתי ממנו בטמא ולא-נתתי ממנו למת שמעתי בקול ה' אלוקי עשיתי ככל אשר צויתני

(1) היכן מסתיימת פתיחת האמירה ומה יש ללמוד מכאן על יחסי הספסיקים פזר-גרש במקרה זה?

(2) היכן בסגרת פתיחת האמירה ומדוע?

(3) מהו המבנה הכללי של 2 הפסוקים הללו. שים לב ל-4 הצלעות שבהם.

(4) מהו סדר המעשרות הנזכרים כאן?

(5) על איזה מהם מוסב הבטוי "לא-אכלתי באני ממנו"?

(6) לאילו מעשרות מתכוון הפסוק "ככל מצותך אשר צויתני", הבא גם הוכחה מצד פיסוק הטעמים.

(7) השווה: י"ב: ונתתי ללוי לגר ליתום ולאלמנה י"ג: וגם נתתיו ללוי לגר ליתום ולאלמנה

האם דרכי החיבור וההפרדה זהים בשני הפסוקים על אף הטעמים העונים?

(8) מהו סדר הפיסוק של שלשה הלאוים שבצלע א' של פסוק י"ד ומה הסיבת פיסוק זה?